

FOLK OG LAND

Skjenseldåden i Dresden

Et uhyggelig 10-års minne

Den baltiske flyktingen, pastor Heinz Morenings, forteller om sine opplevelser

I det svenske juleheftet JULFRID finner vi på s. 24-25 et øyenvitnes beretning om denne de Alliertes skjenseldåd. I litt forkortet stand gjengis nedenfor denne beretning oversatt til norsk. — Uthevelsene er foretatt av oss.

Fra Presau reiste vi til Dresden. I denne byen opplevet vi det store bombeangrepet som det ble skrevet så meget om i verdenspressen. «Helvete kan ikke bli verre enn den bombenatten», var den alminnelige mening.

Dette fryktelige bombeangrepet satte inn om aftenen den 13. februar 1945. Sammen med en god venn, en russisk lege som også var flykting, oppholdt jeg meg en halv time på jernbanestasjonen. Hvilken ubeskrivelig tragedie av elendighet og gru ble ikke her utspillet! Fra alle kanter kom det inn tog, og ut strømmet det tusener av flyktinger fra østområdene. Disse slo seg ned i venterommene og hallene, på perrongene og i gangene. De mennesker som nylig hadde unngått døden, streifet rundt på gatene omkring stasjonen eller huket seg ned hvor som helst de fant en plass. Uten å akte på kulden og dødstrette av alle de anstrengelser de hadde gjennomgått sovnet de der de satt eller sto. Skulle man med en trikk eller et forstadsstog, måtte de vasse over disse stakars mennesker for å komme fram.

Etter å ha foretatt noen innkjøp, tok min venn og jeg forstadsstoget ut til vårt midlertidige hjem.

«Hvis det skulle bli et flyangrep mot Dresden,» sa legen mens vi satt på toget, «ville det bli en fryktelig katastrofe. Hvor skulle da alle disse mennesker søke hen? Tilfluktsrommene har jo ikke engang plass til byens egen befolkning.»

Vi snakket frem og tilbake om denne mulighet, men ingen av oss — og sannsynligvis aller minst flyktingene selv — regnet med noe flyangrep.

Da vi kom hjem litt sent utpå kvelden, var min kone allerede sovnet. Vår lille gutt lå i værelset ved siden av.

Da hørte vi plutselig de hese brølene fra luftvernsirenene. Det var en lyd vi hadde lært å frykte og som nå på en eiendommelig måte rystet oss helt inn i vår sjels innerste. Mot slutten av krigen betydde sirene-alarmen som regel bare en kort avbrytelse i arbeidet og noen timers opphold i luftvernkjelleren; vi var derfor ikke forberedt på at helvete skulle slippes løs — og denne gangen grufullere enn noensinne. For innbyggerne i Dresden var det en selvfølge at deres by ikke ville bli bombet. Den var jo oppfylt av kunstskatter og praktfulle bygninger, det fantes ikke noen militære anlegg der eller noen industri som kunne berettiget et bombeangrep. Dessuten var Dresden en lasarettby, hvor syke og sårede hadde funnet tilflukt.

Da bombeflyene tordnet inn over byen, ville vi gjerne vite i hvilken retning de kom til å fortsette. Men før vi fikk sukk for oss, ble lyset borte slik at leiligheten ble liggende i stummende mørke. Jeg famlet meg frem til vinduet og trakk fra blendingsgardinet. Den mørke februarnatten opp-

CARL JOACHIM HAMBRO

Høires 70-årige fører

I mine barndoms dager hørte jeg så ofte om levebrødspolitikere. Det var særlig venstre-stortingsmenn som var utsatt for denne beskyldning. Men etter min mening var den helt uberechtiget. — På den tid var jo stortingsmannslønnen bare 12 kroner dagen, og da stortinget var samlet kun noen få måneder i året, sier det seg selv at lønnen ikke var tilstrekkelig å leve av året rundt. Senere ble den fastsatt til 3000 kroner året — det var betydelig bedre. Men senere etterhvert som inflasjonen ble verre og verre, steg naturligvis også stortingsmannslønnen. Men nå for tiden er den blitt så høy

at samtlige stortingsmenn er levebrødspolitikere. Samtidig med stigningen av lønnen må en vel si at kvaliteten er gått noe tilbake. For de fleste stortingsmenns vedkommende tror jeg ikke det er galt å anta at de i sine næringer eller stillinger ikke har tjent mer enn halvparten av hva de har som stortingsmenn. Ja, så må det ikke glemmes at de har fritatt seg selv for skatt av to tredjedeler av deres inntekter som stortingsmenn! Det betyr meget i denne skatteflåingens tid.

Det er da merkelig hva de kan finne på også. I gamle dager var som bekjent adelen fritatt for å betale skatt, men det var på betingelse av at de gjorde krigstjeneste med sine menn på egen bekostning. Senere er naturligvis skattefriheten opphevet som udemokratisk.

Når stortingsmennene tross alt demokratisk snakk har gitt seg selv et slikt skatteprivilegium, må det antagelig skyldes at det er gått nedover med anstendigheten i takt med det alminnelige moralske forfall for øvrig i samfunnet, og at de derfor mer enn tidligere stortingsmenn har latt seg friste av at de er nærmest matfater. Alle disse begunstigelser til fordel for seg selv har såvidt jeg har sett stortingsmennene «samrøystes vedteke».

Hambro er utvilsomt en av de mest begavede og lærdeste stortingsmenn for tiden, og jeg tviler ikke på at han kunne ha oppnådd like så stor fortjeneste i borgerlig erverv som han har som stortingsmann. Når jeg likevel vil betegne ham som den mest

Hvorfor skjøt ikke Måkerøy?

Der har gjennom dagspressen og sist i Deres blad blitt spurt om hvorfor ikke Måkerøy skjøt.

Som «landssvikfange» på Berg i 1947 og 48 kom jeg ofte i samtale med en annen fange, nu visstnok avdøde kommandørkaptein Vagn Knutsen.

Etter et spørsmål i Tønsbergs Blad om hvorfor ikke Måkerøy skjøt og som selvfølgelig ikke ble besvart, kom jeg til å spørre om han kunne gi noen forklaring på spørsmålet.

Jo, det kan jeg, svarte han. Måkerøy lå nemlig under vår kommando, så det kan jeg svare på. Han forteller følgende:

Vi hadde gjennom lengere tid søkt om bevilgning til innkjøp av kanoner til Måkerøy, stadig ble det oppførte strøket.

Endelig ble bevilgningen gitt, og da krigen kom var der innkjøpt og oppmontert førsteklasses Bofors-kanoner, så det var helt rett det som Nygaardsvold opplyste om i Stortinget om innkjøpet av kanoner m. m., men han glemte en ting. «Der var ikke bevilget fem øre til ammunisjon til kanonene. Vi hadde ikke en eneste granat til kanonene da krigen kom, — derfor skjøt ikke Måkerøy.»

Dette er hva kommandørkapteinen fortalte meg.

Hilsen

Olaus Stavsholt.

typiske levebrødspolitiker, er det av flere grunner. For det første har han vært stortingsmann i lengere tid enn noen av de andre stortingsmenn. For det annet har han ikke og har ikke hatt på mangfoldige år noen borgerlig stilling eller næring. Han kalles derfor i omtale stortingspresident Hambro eller odelstingspresident Hambro, og til dels også bare stor-

at Jåbæk og Rinde ville ha kalt den for elefantgasje. Såvidt jeg har forstått av avisene ligger den nå mellom 20 og 30 tusen pr. år. Dette er jo direktørgasje. Hertil kommer at stortingsmennene har bevilget seg selv av statskassen pensjon etter bare 8 års tjenestetid uten å betale innskudd som offentlige tjenestemenn må gjøre. Så nå kan man med god grunn si

lystes av et skarpt og grelt lys, og det ble lyst som midt på dagen. Hva skulle dette bety?

«Denne gangen er det oss det gjelder,» var det eneste jeg rakk å si før hele huset rystet som under et jordskjelv. Dørene spratt opp og svinget frem og tilbake i takt med

Forts. side 8

Forts. side 5

FOLK OG LAND

UAVHENGIG UKEAVIS

Ansvarlig utgiver og redaktør Finn Brøn Knudsen

Foreldelse

I gamle dager — ja, ikke så rent gamle heller — men den gang da ennå anstendigheten satt i høysetet og de statlige myndigheter var av den oppfatning at den norske stat pliktet å være et eksempel når det gjaldt å svare for påhvillende forpliktelser, — den gang var det et særsyn at det offentlige vred seg unna ansvar ved å sette fram påstand om at krav var «foreldet». En holdt seg stadig for øye at «ærlige folk betaler hva de skylder, og at det klebet noe viss lurvet ved det å løpe fra en forpliktelse fordi den var blitt «for gammel».

Den tid er forbi — dessverre. Ettersom tiden har gått og etterkrigsoppjøret dag for dag avdekker et betydelig økonomisk ansvar for staten på grunn av den måten bo-

bestyrelse og denslags har vært varetatt på, er det offentlige kommet i en alvorlig katepine. På den ene side gjaldt det å kunne bevare skinnen som rettferdighetens utøver, på den andre siden å komme billigst mulig ut av elendigheten. Under slike forhold bød prinsippet om foreldelse på utvilsomme fordeler. Kunne det på dette område lages en pen fasade, var det gode muligheter innen rekkevidde.

Ved kongelig resolusjon av 7. januar 1955 er det fremsatt en proposisjon for Stortinget (St. prp. 7 — 1955) om «Innsigelse om foreldelse ved krav mot staten». Vi antar at denne proposisjon har krav på så almen interesse, at vi finner grunn til å gjengi den i sin helhet:

St. prp. nr. 7. (1955)

Innsigelse om foreldelse ved krav mot staten

«Etter lov av 27. juli 1896, nr. 7 foreldes gjeldskrav etter 10 år. For en rekke fordringer er fristen 3 år og for gjeldsbrev o. lign. 20 år, se nærmere paragrafene 3—5. Etter lov om straffelovens ikrafttreden av 22. mai 1902, nr. 11 paragraf 28 foreldes krav på skadeserstatning i 3 år. Er kravet utsprunget av en straffbar handling, er fristen 10 år. En rekke andre lover har særskilte foreldelsesregler for spesielle grupper og krav.

I brev av 8. mars 1954 til Justisdepartementet har Samferdselsdepartementet tatt opp spørsmålet om hvorledes det bør forholdes med innsigelse om foreldelse i statens rettssaker.

Justisdepartementet har sendt saken over til Finansdepartementet og i påtegning av 20. april 1954 uttalt:

«Man antar at administrasjonen som alminnelig prinsipp ikke har konstitusjonell adgang til på vegne av staten å frafalle (eller unnlate å gjøre gjeldende) en klar foreldelsesinnsigelse uten Stortingets samtykke eller annen særskilt hjemmel, jfr. gr.l.s paragraf 75 d.

Saken kan stille seg annerledes hvor det av rettslige eller faktiske grunner er tvilsomt hvorvidt en foreldelsesinnsigelse vil føre frem.

Det er videre mulig at administrasjonen unntaksvis kan anses konstitusjonelt berettiget til uten hjemmel i uttrykkelig stor-

tingsvedtak å frafalle statens foreldelsesinnsigelse dersom det etter omstendighetene ville virke støtende (særlig urimelig) å gjøre den gjeldende, særlig gjelder dette dersom det i tilsvarende private forhold ville anses som stridende mot god forretningskikk å påberope innsigelsen. Et moment av vesentlig vekt i denne forbindelse synes å måtte være hvorvidt vedkommende statsorgans holdning i den konkrete sak har gitt rimelig anledning til at foreldelses løp ikke er blitt avbrutt i tide.

Administrasjonens praksis med hensyn til å frafalle foreldelsesinnsigelse for staten har — etter det man kjenner til — delvis vært noe tilfeldig og vaklende, jfr. bl. a. opplysningene i Samferdselsdepartementets brev av 8. mars 1954. Etter hva man underhånden har fått opplyst har Riksrevisjonen godtatt administrasjonens frafallelse av foreldelsesinnsigelse for staten i visse tilfelle hvor det etter de konkrete forhold vil virke særlig ubillig å gjøre innsigelse gjeldende.

Som det ses antar Samferdselsdepartementet at det ville være gunstig om de enkelte departementer kunne få en generell fullmakt til etter nærmere retningslinjer — og under hensyn til omstendighetene i hvert enkelt tilfelle — å avgjøre om foreldelse skal påberopes for staten eller ikke.

Justisdepartementet er enig i at det er behov for klarere retningslinjer på dette område, og antar at det bør søkes utvirket et generelt samtykke før Kongen eller den han gir fullmakt til i visse tilfelle å frafalle foreldelsesinnsigelse for staten.

Man tillater seg å henstille at det ærede departement tar opp til behandling spørsmålet om å søke utvirket et samtykke som nevnt.»

Finansdepartementet har deretter forelagt saken for Regjeringsadvokaten, som i brev av 13. august 1954 bl. a. har uttalt:

«Foreldelsesinnsigelse bør etter min mening gjøres gjeldende i prosesser mot Staten i de tilfelle hvor innsigelsen må antas å føre frem, med mindre særlige omstendigheter foreligger.

Finner man at der foreligger særlige omstendigheter, bør saken forelegges for Finansdepartementet, som treffer avgjørelse om innsigelsen bør frafalles eller ikke.»

Finansdepartementet skal bemerke:

Til grunn for reglene om foreldelse ligger i første rekke vansken med å skaffe bevis når lengere tid er gått, og den alminnelige interesse i at fordringer av hensyn til det økonomiske liv og til retthåndhevelsen avvikles innen rimelig tid. Disse hensyn gjør seg gjeldende i det vesentlige med samme styrke hvor staten er part. Finansdepartementet er derfor enig med Justisdepartementet og Regjeringsadvokaten i at foreldelsesinnsigelsen som alminnelig regel bør gjøres gjeldende overfor krav mot staten i de tilfelle hvor innsigelsen må antas å føre fram.

Det vil imidlertid forekomme tilfelle hvor det vil virke urimelig å gjøre innsigelsen gjeldende. — Administrasjonens praksis har i slike tilfelle vært ujevne, jfr. den refererte uttalelse av Justisdepartementet. Som der framholdt må det imidlertid antas at administrasjonen som alminnelig prinsipp ikke har konstitusjonell adgang til på vegne av staten å frafalle en klar foreldelsesinnsigelse uten Stortingets samtykke. Det fremmes for tiden et stort antall krav mot staten — særlig erstatningskrav — hvorav mange viser seg å være foreldet. Det ville medføre en betraktelig forsinkelse i behandlingen av kravene om administrasjonen hvor den finner det ubillig å fastholde foreldelsesinnsigelsen, skulle bringe hver enkelt sak inn for Stortinget. Finansdepartementet vil derfor tilrå at det blir foreslått at Stortinget gir Kongen fullmakt til å frafalle foreldelsesinnsigelsen i slike høve. I så fall bør avgjøresen av om innsigelsen bør frafalles, overlates til departementet når det ikke gjelder saker av større betydning.

Utkast til proposisjon har vært forelagt Riksadvokaten, som i brev av 16. oktober 1954 har meddelt at den for sitt vedkommende ikke har funnet noe vesentlig å bemerke.

Finansdepartementet tilrår

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt utkast til proposisjon for Stortin-

get om fullmakt for Kongen til å frafalle foreldelsesinnsigelsen i krav mot staten.

Vi HAAKON, Norges Konge, gjør vitterlig:

Stortinget blir innbudt til å gjøre følgende vedtak:

Stortinget gir Kongen fullmakt til å frafalle innsigelsen om at krav mot staten er foreldet, i de tilfelle hvor det anses ubillig å gjøre innsigelsen gjeldende.

Tilråding fra Finans- og tolldepartementet ligger ved i avtrykk.

Gitt på Oslo slott 7. januar 1955.

Under vår hånd og rikets segl
HAAKON
(L. S.)

Når man vet hvilken ønskelig holdning myndighetene jevnt over har inntatt i saker med tilknytning til etterkrigsoppjøret, er det i sannhet betryggende å se at all makt skal legges i departementenes hender og at det framtidig blir en eller annen anonym departementsstørrelse som skal «anse hvor det er ubillig» å gjøre påstand om foreldelse. Eller som Justisdepartementet uttrykker det: hvor det ville virke støtende (særlig urimelig) å gjøre det.

Med den funksjonærstab som skal behandle de saker det her gjelder, og som vel i ikke ubetydelig utstrekning er rekruttert etter «frigjøringen» av folk med såkalt «god nasjonal holdning», kan en ikke godt regne med annet enn at grensen for hva som skal ansees «særlig urimelig» blir trukket endog særdeles snevert. Etter proposisjonen blir hulen riktignok utstyrt med to utganger — den slags er alltid godt å ha — men slik forholdene ligger an tar en nok sikkert ikke feil i at det er den ene og lettvinteste som får største tråknet.

De folk som det her gjelder, kan ha mangehånde og tungtveiende grunner for ikke å ha fremmet sine krav før. Innesperret i årreker som mange av dem har vært og ribbet til skinnen når det gjelder økonomisk utkomme og dermed berøvet muligheten for å søke juridisk bistand i fornøden utstrekning, har tiden løpt fort for mange. Er det først på det rene at de har vært gjenstand for erstatningsbetingende overgrep fra det offentliges side, så virker det uhyggelig smakløst at staten trekker seg ut av sitt vitterlige ansvar ved å skyldes på «tiden». Slikt gjør ikke den begåtte urett mindre.

Så befengt som etterkrigs-

Gårdbrukere - Skogeiere

Er det noe De trenger av redskaper ell. maskiner, så send oss en forespørsel. Vi representerer anerkjente fabrikk og verksteder.

Lite eller stort oppdrag, vi står alltid til tjeneste.

Rimelige betalingsvilkår.

H. SNAPRUD & CO.

KONGSBERG

Biler - Maskiner

Redskaper.

Tlf. 885 - 248.

Oscar Presteng,
Hemnesberget

Nokre minneord

«I verda er det ikkje meir varme, det vert kaldare når eitt varmt hjarta sluttar å slå.»

Sannt å segja veit eg ikkje kven det er som har forma desse orda. Men eg hugsar dei var brukt i «Norsk Ungdom» den gongen Gulbrand Lunde og frue kom av dage. Dei greip meg sterkt. Og sanninga av dei får ein kjenna kvar gong ein kamerat går bort.

Oscar Presteng var ikkje av dei som kunde slå om seg med store og blomstrande ord. Han stod ikkje fram og tala for store forsamlingar, og skreiv i alle fall svært sjeldan i avisene. Ikkje riva han serleg på gata heller. Men når ein fekk høve til å vera saman med han i arbeidet eller satt i stua og prata med han, då fekk ein eit anna inntrykk av mannen. Ein lysande klår intelligens, utruleg stor kunnskap på dei område der interessene hans låg, og framfor alt. Eit varmt og godt hjarta.

Vi var saman i Sør-Rana likningsutval alt før krigen, seinare i jordstyret, forliksrådet og heradstinget. I NS var han lagfører og propagandaleiar, og i Nyrud fangelæger satt vi saman og angra våre ugjerningar.

No er han borte. Folkesjukdomen kreften, tok han, berre 58 år gamal. Så står vi her og synest at det vart kaldare i verda — —. Og så må vi berre segja: Takk, kamerat! . . .

T. E.

oppjøret har vært med mangler av forskjellig art, synes det å burde være mest nærliggende for Stortinget å snu opp ned på hele proposisjonen. Etter forslaget som det nå foreligger, skal foreldelsesinnsigelsen være det ordinære og frafallelsen unntaket. Det bør være omvendt. Og det bør det også være i Stortingets interesse å sikre seg at det blir gjort. En blind fullmakt til departementsfunksjonærer i saker som disse er en betenkelig ting.

H. G.

Femtekolonnene en myte

Studentersamfunnets møte siste lørdag hadde stor tilslutning, og en rekke innbudne var til stede.

Aftenens foredragsholder var direktøren ved det nederlandske statsinstitutt for krigsdokumentasjon, dr. Louis de Jong, som talte om «Femtekolonnene som faktum og fantasifoster».

Uttrykket «femtekolonne» hra noe hemmelig og faretruende over seg, sa dr. Jong i innledningen. Uttrykket skriver seg fra krigen i Spania, hvor Francos styrker marsjerte mot Madrid i kolonner fra fire kanter. En fremtredende general fra opprørsstyrkene Emilie mola sa i en kringkastingsstale at angrepet på selve regjeringssentret ville bli åpnet av en femtekolonne, som allerede var i Madrid.

Hvem så klarest?

Det har vært gjengs talemåte nå i mer enn 20 år her i Norge å betegne NS-bevegelsens politiske opplegg som «latterlig vrøvl». Tiden og utviklingen har vist hvem som «vrøvlet». I dag sitter Ola Nordmann — etter eget valg — i en avgrunn som det ikke skal bli lett å rote seg opp av igjen. For oss som hevdet et annet syn, er det under disse omstendigheter oppmuntrende å se at det i sin tid i andre land — og der en kanskje minst skulle ha ventet det — har vært dem som turde hevde den samme mening som vi. Vi siterer fra The American Mercury fra augustnummeret 1931:

«Europa må forene seg i motsatt fall vil det måtte leve under økonomisk kontroll av Amerika eller under russisk herredømme. De europeiske nasjoner har bare ett valg: å holde sammen eller gå til grunne.»

Nettopp dette var det den «forutseende norske utenriksledelsen» og dens oppdragsgivere — de norske stemmeberettigede — burde ha vært klar over mens tiden var! Nå spør det om det ikke er i seneste laget.

H. N. H.

Foredragsholderen sa at jo mer han studerte temaet, jo mer overbevist var han blitt om at vårt bilde av den i flere henseender er galt, og at våre forestillinger i en viss grad har vært bestemt av følelser, men først og fremst av frykt. de Jong var i første rekke interessert i å finne ut om tyskerne ved invasjonen hadde fått hjelp av den såkalte femtekolonne i likhet med den som skulle åpne angrepet på Madrid. — Oppgaven tvang ham til å foreta undersøkelser i alle land som var blitt invadert av tyske tropper, likeså måtte han finne ut om noen femtekolonne hadde vært forberedt i England, Amerika og andre land.

Dr. de Jong mente at man er tilbøyelig til å overvurdere femtekolonnevirksomheten. — Forklaringen er at livet ved utbruddet av en krig ville bli mer uutholdelig om man ikke trodde det fantes en femtekolonne. Den gjør at hjelpeløsheten og usikkerheten avløses av en direkte oppgave: angrepet på en fiende blant oss, hvor man får følelsen av å gjøre noe, og at man er med på å vinne krigen. Den politiske femtekolonne var et faktum, det var også den militære femtekolonne i Polen og Jugoslavia, men dr. de Jong mente at tysk aggresjon i seg selv virket som utløser av en gammel menneskelig mekanisme. Den fikk oss til å tro på femtekolonner som i mange tilfelle ikke eksisterte, og når han kalte mekanismen menneskelig, var det fordi den symboliserte menneskets hjelpeløshet i denne vanskelige og usikre, og ofte skremmende verden. Foredragsholderen hadde trukket den konklusjon av undersø-

Forbundet

Forbundets kasserer anmoder medlemmer som ikke har betalt årskontingent for 1955 om at gjøre dette snarest. Benytt da giroblanketten som er tilstillet alle medlemmene.

Videre anmoder kassereren om at medlemmene slutter opp om forbundets arbeide og støtter det ved større eller mindre bidrag.

kelsene, at vi hverken bør over- eller undervurdere en fare, men prøve å ta mål av den på en realistisk måte.

Dr. de Jong hadde også tatt for seg forholdene i Norge og var kommet til at det ikke finnes beviser for at tyskerne hadde drevet en årelang spionasje i Norge før den annen verdenskrig. Det er ikke sant at store antall tyskere kom hit som såkalte forretningsmenn eller turister for å ta del i angrepet. Heller ikke er det noe bevis for at det var utført sabotasje. Det var ikke forræderi blant de norske offiserer og ingen «Wienerbarn» var med i de tyske styrker som overfalt Norge.

Derimot kan det sies mye om det faktum at de allierte styrker, England og Frankrike, hadde forberedt seg på landgangsoperasjoner her, som de håpet skulle bli rettfærdiggjort ved en tysk reaksjon på kunngjøringen om at miner var lagt ut i norsk territorialfarvann. I visse henseender var begivenheten i april 1940 langt mere komplisert enn vi trodde dengang, på andre måter enklere.

I diskusjonen etter foredraget ble det rettet en rekke spørsmål til dr. de Jong. —

«Bestseller» på Gyldendal

Lord Russells bok «The Scourge of the Swastika» som kom ut i England siste høst, skal nå komme ut på norsk — på Gyldendal.

Vi har tidligere omtalt den engelske utgaven, som var full av hetz, påstander og uetterretteligheter. Det ble meget blest om boken, ikke p. g. a. selve boken, men fordi den engelske regjering ville nekte ham å utgi boken og stilte ham valget mellom ikke å utgi den eller å miste det embete han innehadde. Han mistet embetet og sikret seg dermed suksessen ved å være den forfulgte, den som ikke kunne dølgje sannheten!

Og nå kommer boken på norsk, med titelen: «Under hakekorsets svøpe». Mere hetz og løgn mot Englands og Norges allierte.

Marinekaptein Scheen erklærte seg enig i det bilde som foredragsholderen hadde gitt, samtidig som han bemerket myndighetenes ufor-siktighet før krigen ved å trykke opp dokumenter som kunne komme en motstander til nytte.

Myndighetene gjør det fortsatt, men burde holde mere tett med viktige opplysninger, mente marinekapteinen.

Dr. de Jong erklærte at det samme forhold hadde gjort seg gjeldende i Nederland, og årsaken for begge lands vedkommende var hok den at vi ikke hadde opplevd krig på en lang årrekke.

Foredraget ble fulgt med stor oppmerksomhet og ga et levende inntrykk av solid vi-

Prof. Langfeldt tilfældts mot Hamsun

Ifølge Arbeiderbladet 7. ds. ønsker professor, dr. med. Gabriel Langfeldt å få fjernet enkelte avsnitt i Knut Hamsuns bok «På gjengrodde stier», som handler om psykiatrisk klinikk og om professor Langfeldts person.

— Jeg finner det rimelig at det som står om klinikken blir mortifisert, sier professor Langfeldt til Arbeiderbladet. Det finnes beskrivelse av miljøet på Psykiatrisk klinikk som er uheldig å ha stående, når boka kommer ut igjen i Knut Hamsuns samlede verker. Boka inneholder også en beskrivelse av meg personlig, som er bevislig usann. Spørsmålet om å få fjernet disse ting før de samlede verkene blir trykt, er det jeg har lagt fram for Riksadvokaten.

— Jeg opptrådte som offentlig tjenestemann ved den psykiatriske undersøkelse av Hamsun, og mener det offentlige bør ta seg av spørsmålet hvor vidt uttalelsene i «På gjengrodde stier» skal bli stående.

Riksadvokatens fullmektig, Thor Haug, bekrefter at det er kommet en slik anmeldelse fra professor, dr. med. Gabriel Langfeldt. Dessuten er det kommet et brev fra advokat Sigrid Stray på vegne av Knut Hamsuns dødsbo.

tenskapelig grunnlag og var et vitnemål om det enorme arbeid som er lagt ned ved det institutt doktoren leder, for å klarlegge hendelsesforløpet under siste krig i detalj. Han viste også et forbausende kjennskap til norske forhold og personer fra okkupasjonstiden.

Vi forteller historien . . .

Vi har fått flere henvendelser om det er korrekte opplysninger vi gjengir i serien «Vi forteller historien», og kan fullt ut bekræfte dette.

Serien begynte i høst med å gjengi de offisielle dokumenter om den såkalte Quislingsak i begynnelsen av 30-årene, vi fortsatte med en rekke sitater fra Arbeiderbladets lederspalter ut gjennom 30-årene, for derved å illustrere A-partiets nedbrytende arbeide, særlig når det gjaldt forsvaret.

I øyeblikket befatter vi oss med tiden før 9. april og vil gjerne understreke at de faktiske hendelser er hentet fra offisielle dokumenter og fra memoarlitteratur. Disse ting har vi ikledd en ramme, som gjør at leseren også skal få med noe mere enn de historiske kjensgjerninger, nemlig atmosfæren om det hele.

Når vi f. eks. skriver at utenriksminister Koht tok seg en konjakker før han la seg, da han reiste til Trondheim, så er ikke dette en kjensgjerning, men en dikterisk tilføyelse, som skal levendegjøre bildet. Og ut fra den kjensgjerning at Koht ikke var «fråhaldsmann», snarere tvert om, er sannsynligheten for handling til stede og understreker bare hvordan våre styresmenn den gang levde og handlet.

Vi har gått så langt inn på Kohts konjakk, fordi en av våre lesere spør om vi kan oppgi hvem som var vitne til inntagelsen av hjertestyreren.

Serien kommer til å fortsette i tiden fremover, og vi kan love våre lesere interessant og underholdende stoff, som forhåpentlig skal gjøre sitt til å sette tingene på rett plass.

Sidebemerkinger

Den største fare for menneskene i vår tid er ikke den at de trykkes av hverandre men at de vennes av med å stille krav til seg selv fordi de venner seg til å stille krav til andre.

Herman Harris Aall.

Meneskene ute i samfunnet plaseres altfor ofte som faste legemer i et fluidum: de tyngste synker, mens de letteste stiger opp.

Bonald.

Få, men vise lover gjør et folk lykkelig, mens mange lover forvirrer retten.

Fredrik den Store.

5 Det sjeldneste av alt er å forene fornuft med begeistring.

Voltaire.

Hvorav hjertet ikke er fullt, — av det flyter munnen over. — Denne setning har jeg ofte funnet å være mere riktig enn den motsatte.

Lichtenberg.

«NORWAY IS YOUR WAY» er det nye slagord for turistreklamen i England og USA — leser vi i danske aviser.

«VEGETARISK TIDSSKRIFT» i Danmark bringer følgende dystre påminnelse:

200 000 sagesløse dyr har maattet lade livet for at tilfredsstillte kvinders trang til at maje sig ud med minkpelse. Sandsynligvis bliver adskillige af disse beklædnings- eller brugsgenstande hængt paa damer, som er formænd eller vigtige bestyrelsesmedlemmer i diverse dyrebekyttelsesforeninger.

Et inspirasjonsarbeide er heftige anstrengelser af det onde. — Hvis man plasker for at naa et redningsbælte, laver man bølger, der skubber det længere væk.

(Jacob Paludan.)

I DEN ENGELSKE BY Oldham ble det forleden avslørt hvorledes to husmødre gjennom lengere tid har oppnådd arbeidsledighetsunderstøttelse ved å vaske storvask for hinannen.

Det gikk for seg på følgende måte:

De ansatte hinannen som vasker, og hver mandag møttes de og byttet vasketøy. I seks måneder, — hvilket er det minste som kreves — stemplet de hverandres arbeidsledighetskort som bevis på at de hadde arbeid.

Da de seks måneder var gått, byttet de med hverandre.

I det neste halvår hevet de hver 26 shillings (ca. 26 kr.) om uken i arbeidsledighetsunderstøttelse. Derpå ansatte de hinannen igjen og således fortsatte svindelen.

Da en embetsmann i arbeidsministeriet fikk forelagt saken, sa han: «Jeg tror ikke vi kan gjøre noe ved det,» og han tilføyet litt forlegen: «Det er formodentlig noe som foregår over hele landet.»

Verdenshistoriens største forrederi

Som kjent vakte det voldsomt røre, da statsminister Winston Churchill under et fødselsdagsselskap for ham den 23. november i fjor fortalte de 600 tilstedeværende, at russisk marsj mot vest i 1945 ville blitt møtt med tysk-alliert front.

«Alt før krigen var slutt, og mens tyskerne overga seg i hundretusenier, telegraferte jeg til Montgomery og ga ham beskjed om å sørge for at de tyske våpen som ble innsamlet, ble lagret på en slik måte at de lett kunne deles ut igjen til de tyske soldatene, som vi ville bli nødt til å samarbeide med, dersom den sovjet-russiske fremrykningen i Vest-Europa skulle ha fortsatt.»

Rendulic, som i krigens siste uker førte kommandoen over hærgruppe «Syd», som kjempet i Østerrike, kommer i sin bok «Gekämpf, Gesiegt, Geschlagen» inn på dette Churchills forrederi mot sine allierte, idet han skriver:

«I midten av april oppdaget vi til vår forbauselse at russerne gikk i gang med å bygge ut en 20 km. dyp forsvars-sone, likesom de sammen med den sivile befolkning arbeidet med sikkerhetsforanstaltninger mot luftangrep. — Vi kunne ikke forstå meningen med dette, da tyske luftangrep var helt utelukket. I flere uker hadde ikke en eneste tysk flyver vist seg over området. Men så hendte det noe annet også. I de siste dagene av april satte den russiske høytalerpropaganda over største delen av fronten sønnenfor Donau i gang med en setning, som ble gjentatt atter og atter:

«Verdenshistoriens største forrederi er under forberedelse. Hvis dere ikke vil kjempe sammen med de kapitalistiske maktene mot oss — kom over til oss!»

De siste linjer i boken er viet en samtale Rendulic hadde med den amerikanske general Walker om problemet tysk-alliert samarbeide mot sovjetrusserne. Rendulic sa:

«Sammen kan vi trenge de nu helt utmattede russere deres. Skulle De i fremtiden ikke bli spart for et oppgjør

med Russland, vil De få det ulike vanskeligere, særlig når man avvepner Tyskland. De vil nok komme til å minnes denne stund.»

Og utviklingen har gitt Rendulic rett, — selv om general Walker ikke opplevde å se den.

Han omkom ved en ulykke i Korea.

* * *

Hykleriet er den tributt som lasten yter til dyden.

Roche foucauld.

Frå O.K.L. i Nordfjord har vi fått en hyggelig hilsen. Han skriver bl. a.: — — — «Var ikke NS, men er forferdet over det som gjennom Folk og Land er kommet fram om inn- og utland etter krigen». Han savner at F. & L. ikke kommer oftere, og vi må dessverre medgi at det kun var 40 utgaver av avisen i 1954.

*

En leser i Moss skriver: Jeg er fast leser av Deres blad, selv om jeg har et annet politisk syn enn

Jaubert.

Et mål oppstilles ikke bestandig for å nåes, men for å tjene som siktepunkt. Slik forholder det seg med budet om at man skal elske sine fiender

Et genrebilde fra dagens Tyskland

Fra vinduet i en liten leilighet i en av Hamburgs nabobyer, hvor jeg f. t. oppholder meg under et Tysklands-besøk, betrakter jeg tyskeren av i dag som han haster forbi til sitt dagsverk, og jeg konstaterer med et smil at han er seg selv lik fra all tid tilbake. Fotlaget der han taktfast marsjerer i gaten — holdningen rank oppreist — armslenget rytmisk — det hele en konsentrasjon av livsvilje og livskraft, og jeg sier meg selv: Dette folk lot seg heller ikke denne gang knekke. Neppe var den siste ødeleggelsesbomben falt før man tok fatt på opprydning og gjenreisning i et tempo som tok pusten fra seierherrene. Her hadde man regnet med et knust og ødelagt Tyskland som i uminnelige tider ville «tildekke sitt ansikt og slikke sine sår» — og hva fikk man se?

Jeg opplevde denne julen i Hamburg — den gamle Hansastad — et av de fortrinnsvis utsøkte ødeleggelsesobjekter under den siste krig, — og her kunne en med sannhet snakke om «Fugl Phønix som reiste seg av asken». Jeg vandret gjennom sentrum omkring Alsteren, hvor ødeleggelsen ble total og så rekker av millionbygg flombelyst og med menneskehavet myldrende mellom dem i utfollesen av den tradisjonelle festbetonte juletrafikk — gjennom de strålende opplyste «julegater» bølget menneskevriddelen — forbi utstillingsvinduene i all sin prakt — inn og ut av de store magasiner med all deres fristende overdådighet, og over det hele det uoppstilt tyske lynne, — dette som gir seg utslag i medlellesstrangen overfor alle og hvor som helst, — igjen konstaterer en denne ukuelige livsvilje hos dette folk — i øyeblikket paret med den livsfryd — kan en nesten kalle det — som nettopp julen gir tyskerne i høyere grad enn vi nordboer kjemmer den. Slik har det alltid vært her ne-

de, og selv ikke krigens ødeleggelser og all den gru og lidelse for enkeltmennesket og helheten som den førte til, formådde å knekke hverken denne tidsbetonte gleden ved livet eller innstillingen i samme retning ellers hos det tyske folk. Spør man så tyskeren ansikt til ansikt med ham hva han mener f. eks. om den fremdeles bestående okkupasjon av hans land respektive at fedrelandet fortsatt er splittet, svarer han kanskje som så: «Alt har en ende — også denne meningsløse tilstand, vi venter — og arbeider i mellomtiden.»

Imens går så tautrekningen mellom de forskjellige politiske partier på vesttysk og østtysk side sin gang, samtidig med at «Parisavtalens» ratifisering stadig utsettes — ja så å si henger på balansebrettet.

Mens der konfereres i Bonn arbeider motstandsfronten ufortrødet mot ratifisering og tysk opprustning, at den har makt og midler viser bl. a. gjennomførelsen av en omfattende arbeidsstreik i et av Tysklands betydeligste industristrøk og hvor den kommunistiske innflytelse utvilsomt gjorde seg gjeldende, — man bemerket ved alle de forekommende demonstrasjoner kravet om «et ikke opprustet Tyskland». Midt i all denne forvirring skyter så Sovjet ut sin nyeste bombe: «Krigstilstanden med Tyskland opphevet dags dato slik at det skritt som ble foretatt av vestmaktene i 1951 nå er i kraft også fra Sovjets side. Denne plutselige og kanskje forsviddt ikke ventede gest fra Sovjets side ikke bragt ny forvirring innen de styrendes rekke. For noen dager siden talte den vesttyske sosialdemokrat Erich Ollenhauer i radio og rettet en inntrengende henstilling til forbundskansler Adenauer om før ratifiseringen av Parisavtalen å avholde den lenge forutsatte firemakskonferanse, hvor altså Sovjet skulle

det Folk og Land er talsmann for. Grunnen er at Deres blad inneholder meget stoff som hver ærlig nordmann bør lese. Men der finnes også stoff som er et minus for Deres blad og som De gir for meget spalteplass. Jeg tenker da spesielt på Karl Seelands bestrebelsler på å svarte professor Hallesby. Jeg forsvarer ikke Hallesbys gjerninger. Men når en ikke kan åpne et nummer av F. & L. uten å finne Karl Seelands sjikaner om denne mannen, ja da blir det som man sier «formeget av en god ting —»

Et mål oppstilles ikke bestandig for å nåes, men for å tjene som siktepunkt. Slik forholder det seg med budet om at man skal elske sine fiender

Jaubert.

stilles overfor kravet om å fremlegge sitt endelige samtykke til frie valg i et samlet Tyskland. — Ollenhauer pekte på at dette muligens var «den siste sjangse» til å få Sovjet til å «bestemme farge», resultatet var tvilsomt, men sjangsen måtte tas, sluttet han. Noten fra Sovjet inntraff i Bonn under Adenauers fravær — han hadde tatt seg noen dagers rekreasjonsferie, men avbrøt straks denne for å vende tilbake til Bonn til de konferanser på løpende bånd som det nye sjakktrekk fra Sovjet gjorde nødvendige.

At Adenauer har sine kort på hånden i dette spill fornemmes tydelig gjennom de første kommentarer, som kort kan sammenfattes slik: Det tyske folk har overfor den av Sovjet tilkjennegitte avgjørelse om opphevet krigstilstand mellom Sovjet og Tyskland den faste tro respektere det selvfølgelige krav at alle krigsfanger i Sovjet straks løslates. Reaksjonen ellers legger tilsynelatende noenlunde på linje med det standpunkt til Sovjets «tiltak» som er bibeholdt hittil, nemlig at alt er propaganda og som sådant ikke å ta alvorlig, — det eneste påtagelige resultat synes å manifestere seg i at Parisavtalen nå endelig skal og må ratifiseres, slik at Sovjets siste fremstøt for å få dette forhindret ble en «boomerang».

Så vil radioen i ukene framover gå på høygir med taler av de prominente — med referater fra konferanser og med demonstrasjoner av ymse art og til ymse formål, og imens arbeider det tyske folk videre, den enkelte og millionene med hver dag lagt til den neste i ukuelig eksistensvilje og ukuelig optimisme, og en dag vil tyskerne igjen gå i festtog gjennom gatene syngende sin evige: Deutschland, Deutschland über alles!

Kitty Mürer.

CARL JOACHIM HAMBRO

Forts. fra side 1

tingsmann Hambro. Det er jo noe tynt. For det tredje går han etter mitt inntrykk mer enn noen annen stortingsmann med liv og sjel opp i sitt stortingsverv, især som taler. Hans veltalenhet er kjent. Han er en ren ordkunstner. Han har drevet det så langt etter hva o.r.sakf. Ameln har sagt, at han kan tale uten å tenke. Det må da være godt gjort og så demokratisk! Jeg kom til å tenke på de mongolske budisters bønnekværn. Hambro har foran de siste stortingsvalg brukt å si at han ikke ville stille seg som kandidat, men det har visst ikke vært alvorlig ment. Til sist har han latt seg bevege til å stille seg, og det gjør han nok også neste gang. Saken er nemlig den at det er like så naturnødvendig for ham å ånde i stortingsmøter som for fisken å ånde ved gjeller, og når en en gang utånder på grunn av alderdomssvakhet, skjer det sikkerlig i Stortinget eller iallfall i nærheten.

Hambros rettsfølelse eller rettsbevissthet må være noe primitiv, dersom det da ikke er moralsk mot han har for lite av når det gjelder. Når «landssvikoppgjøret» har vært behandlet i Stortinget, har han likesom den andre høyrestørrelse, banksjef, dr. jur. Sjur Lindebrække tidd bom stille og stemt med flertallet for å la uretten bli stående. Således har de begge stemt for godtagelsen av de grunnlovstridige provisoriske anordninger fra London-regjeringen, skjønt de måtte forstå at de derved gjorde urett mot tusener av sine landsmenn. Disse to kunne med sin autoritet ha veiledet de øvrige stortingsmenn om grunnlov, rett og moral, men det gjorde de altså ikke. De har meget på samvittigheten av denne grunn. Det ville nok professor Hagerup ha gjort om han hadde levet og vært stortingsmann på den tid. — Men de store menns tid er nok forbi her i landet. Eller var det kanskje så at høyre og de andre borgerlige partier ved det såkalte fellesprogram hadde solgt rettsstaten til arbeiderpartiet for materiell vinnings skyld? Det får de nok svi for.

Hambro har jo fått Storkors av St. Olavsordenen bl.

a. fordi han hjalp seg selv, regjeringens medlemmer og stortingsmennene til å rømme fra sine poster 9. april 1940, da landet var i fare. Er han rappmunnet i fred, så er han altså ikke mirøire rappfotet i krig. Uten at de andre visste det hadde nemlig Hambro på egen hånd om morgenen bestilt ekstratog til seg selv og de andre for å bringe alle sammen i sikkerhet. Jeg har vanskelig for å tro at noen av de andre ville ha funnet på dette. Hambros opptreden må tilskrives hans orientalske instinkter, da den var unorsk. Eller stod han i ledtog med utenlandske forbindelser? Han selv forsvant helt til Amerika. Selv England var ikke et tilstrekkelig trygt oppholdssted for hans dyrebare person. Han fortjener titelen som rømling nr. 1. Da all fare var over, kom han hjem.

Jeg kan ikke huske om Hambro har utført noe stort i politikken. Han har vist heller ikke satt seg annet mål enn å være en veltalende parlamentariker. Dog, en ting av stor betydning for fedrelandet har han gjort: I 1945 hindret han den makt-syke venstrepamp Pål Berg i å gjøre statskupp og innføre teffrorstyre. For den sin dåd fortjente Hambro sitt storkors.

O. H.

De tyske krigsgraver i Norge

Oslo formannskap har nettopp nektet Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge å gjennomføre en planlagt utsmykning av den tyske kirkegård på Alfaset. Forslaget var anbefalt av samtlige myndigheter, hvis uttalelse var esket, men falt som sagt da planen ble forelagt til endelig avgjørelse i formannskapet.

Man hadde gjort regning uten Dagbladet! Ikke før fikk dette eleverte organ nyss om hva som var i gjære før det åpnet for slusene og øste ut all sin edder og galde over den formastelige tanke at man skulle la tyskerne få lov til å smykke falne lands-

Historien gjentar seg . . !

I Sovjet-regjeringens første år omkring 1920 prøvde vestmaktene å knekke den ved å understøtte de «hvite» hærene som opererte i nord-syd, øst og vest. Man vil erindre generalene Miller, Judenitsch, Kaltschak, Wrangel, Denikin. De ble slått alle sammen, ikke bare fordi de møtte motstandere som var grepet av en stor idé, men også på grunn av kjeltringstreker fra vestmaktens side og fordi alle de hvite hærene viste tydelige tegn på korrupsjon.

Det meste av dette gjentar seg nu i Østen.

De få hundre tusen nasjonalister på Formosa har satt seg som oppgave å befri sitt fedrelands noen hundre millioner fra det røde velde. De støttes herunder av amerikanerne, som har økonomisk og militær interesse av at Formosa ikke blir rød. Amerikanerne tar med andre ord parti i en kinesisk borgerkrig, og det ikke bare med penger, men også med tropper, som de siste meldinger viser. Å hjelpe noen hundre tusen nasjonalister med å komme seg vekk fra øyer som trues av de røde, er ikke nøytralt, men inngrep i krigshandlingene.

Vestens statsmenn skal nu konferere og drøfte om betingelsene for våpenstillstand i Formosa-området. Det ser ut som om der planlegges å etablere en ordening, slik at Formosa blir på nasjonalistenes

hender. Denne ordening har like megen utsikt til å bli gjennomført som de alliertes planer i sin id om uavhengige hvite områder i Russland. Den røde Mao vil nok sørge for at der blant hans millioner reiser seg et folkekrav om å få Formosa tilbake til moderlandet.

Historien vil nok gjenta seg.

70 år

Nils K. Seim, Indre Arna, fyller 70 år den 16. februar.

Innviklede statsforfatninger skaper renkefulle mennesker.
Bonald.

Lidenskapen gjør de beste iakttagelser og trekker de elendigste slutninger. Den er en kikkert, hvis felt er desto klarere jo snevrere det er.

Jean Paul.

«— — — General Gordon sa: «England er skapt av eventyrere, ikke av sine regjeringer, og jeg er sikker på det også bare kan holde sin plass ved hjelp av eventyrere.»

(V. G. 5. 2. 1955).

*

Eventyrere har ikke England manglet — i den siste menneskealder har det endog hatt en av usedvanlig format. Men om denne har bidratt til å sikre England «dets plass» er vel et spørsmål selv om gamle Gordon var aldri så sikker i sin mening i 1880-årene.

ET PAR AMERIKANSKE soldater i Tyskland gikk en søndag i kirken, og da de ikke forstod språket, besluttet de å gjøre nøyaktig som mannen på benken foran dem. Presten sa noe, og mannen reiste seg. De fulgte øyeblikkelig hans eksempel, og de forstod ikke hvorfor det plutselig ble slik uro i kirken.

De fikk siden oppklart at presten som holdt på å døde et barn, hadde sagt:

— Vil barnets far reise seg opp?

Har du en venn du tror på, da besøk ham ofte. For kratt og høyt gress gror på den vei som ingen går.

Haavamål.

«Fedrelandskjærlighet» definert av den bulgarske kommunistavisen «Trud» i februar 1952: «Kjærlighet og lojalitet til proletarietets sosialiststat». — Nå forstår vi bedre hva kommunisene våre mener med fedrelandskjærlighet.

Opplysningens utbredelse vil ikke si dens fremskritt, — ja overhodet ikke noe fremskritt i det hele.

Bonald.

Sidebemerkinger

Enhver erkjennelse blir først mulig gjennom motsetninger. Sannhetene i verden går parvis opp for menneskelheten.

Herman Harris Aall.

Over alt hvor der er mange maskiner til å erstatte mennesker vil der gis mange mennesker som ikke er annet enn maskiner.

Bonald.

Man sier at bøker er fort lest, men de er ikke fort forstått. Det vesentlige er å fordøye dem. For å forstå en stor og vakker tanke behøves der ofte likeså lang tid som å tenke den.

Jaubert.

Det er grunnfalsk å tro at en fyrste (konge) straffet kan begå urett.

Fredrik den Store.

De fleste menneskers dyd er bare et ekstrabladd eller et leilighetsdikt i deres hverdagsliv.

Lichtenberg.

«— — — General Gordon sa: «England er skapt av eventyrere, ikke av sine regjeringer, og jeg er sikker på det også bare kan holde sin plass ved hjelp av eventyrere.»

(V. G. 5. 2. 1955).

*

Eventyrere har ikke England manglet — i den siste menneskealder har det endog hatt en av usedvanlig format. Men om denne har bidratt til å sikre England «dets plass» er vel et spørsmål selv om gamle Gordon var aldri så sikker i sin mening i 1880-årene.

ET PAR AMERIKANSKE soldater i Tyskland gikk en søndag i kirken, og da de ikke forstod språket, besluttet de å gjøre nøyaktig som mannen på benken foran dem. Presten sa noe, og mannen reiste seg. De fulgte øyeblikkelig hans eksempel, og de forstod ikke hvorfor det plutselig ble slik uro i kirken.

De fikk siden oppklart at presten som holdt på å døde et barn, hadde sagt:

— Vil barnets far reise seg opp?

Har du en venn du tror på, da besøk ham ofte. For kratt og høyt gress gror på den vei som ingen går.

Haavamål.

«Fedrelandskjærlighet» definert av den bulgarske kommunistavisen «Trud» i februar 1952: «Kjærlighet og lojalitet til proletarietets sosialiststat». — Nå forstår vi bedre hva kommunisene våre mener med fedrelandskjærlighet.

Opplysningens utbredelse vil ikke si dens fremskritt, — ja overhodet ikke noe fremskritt i det hele.

Bonald.

H. G.

Vi forteller historien!

2. mars 1940

JA eller NEI — det er spørsmålet her

Oslo, 2. mars 1940.

Professor Koht kjører hånden sin gjennom det stive hvite håret sitt, som står som en børste opp fra pannen hans. Når han tidligere gjorde den bevegelsen oppe på kateteret under en forelesning, var studentene straks klar over at det var tegn på utilfredshet.

Det er også tilfelle i dag.

I dag er det lørdag. En ny weekend begynner. Minister Koht liker å tilbringe denne tiden med visse ting som har lite å gjøre med hans stilling som utenriksminister. Således har han disse Ibsen-brevene som han akter å utgi, men der er også andre hyggelige ting.

Men i den siste tiden er det blitt fordømt liten anledning til å sysselsette seg med dem. Og nu etter denne «Altmark»-saken ser det ut til å bli helt slutt. Og akkurat i dag har denne Cecil Dormer anmeldt sitt besøk.

Når Dormer innfinner seg, er det i alminnelighet noe på ferde. Da er vel Monsieur Dampierre også snart i farvannet, og så blir det en regjeringskonferanse. Så trer utenrikskomiteen sammen, — ja, himlen må vite, men både denne dagen og søndagen vil antagelig være spolert...

Det gikk akkurat slik som hr. Koht fryktet.

Like etter klokken 15 blir det meldt at Cecil Dormer er ankommet til utenriksdepartementet. Fem minutter senere vet utenriksministeren hva Downing Streets siste ønske går ut på.

Hr. Dormer kommer ikke med noen lang innledning. — Hans tale blir i det hele tatt stadig tydeligere. Etter tilfellet «Altmark» er hans oppreden blitt utpreget fast og bestemt. Hr. Cecil Dormer går direkte på saken og sier:

— De allierte har bestemt seg for å sende hjelp til Finland. Noen direkte vei dit finnes ikke. Det er beklagelig. Troppene må bruke norsk og svensk område...

— Må? spør Koht. Han synes dette er vel stridt.

— Nå ja, svarer den britiske

sendemann med et overbærende smil, min regjering vil selvfølgelig i sin tid rette en henvendelse herom til den norske regjering.

— Det er ikke lite England byr oss i den siste tiden.

— Foreløbig er det ikke kommet så vidt. Det er ikke mitt oppdrag allerede nu å overrekke Dem en formell og definitiv erklæring. Det gjelder først en ventilering av spørsmålet.

Aha, slik å forstå... Koht føler seg en smule lettet, det blir altså enda noen dagers pusterom. Og meget kan skje i løpet av noen dager. Over alt yntes der om en finsk-russisk fredsslutning... Kon-skje blir der enda anledning til å sysselsette seg med Ibsen-brevene.

Han trekker ikke samtalen lenger ut enn nødvendig. Lovet å gi et snarlig svar. Vil forelegge saken for regjeringen.

Da Dormer er gått, mottar Koht Monsieur de Dampierre. I månedsvis har det vært fast takst at når englenderen innfant seg, dukket franskmannen opp etterpå. Folk i departementet har derfor allerede satt navnet «papegøyen» eller «stemme nummer to» på ham. Dampierre pleier å gjen-ta hva Dormer først har sagt. Og i alminnelighet får han de samme svar. Slik som i dag...

Franskmannen er knapt nok kommet ut av døren, før utenriksminister Koht bestiller en samtale med utenriksministeriet i Stockholm.

Da det er gjort, ber Koht statssekretær Bull komme inn på kontoret sitt. Koht liker å diskutere saken med Jens Bull før han henvender seg til regjeringen. Jens Bull er nemlig en person som av og til har en god ide. Han er også i besittelse av en betraktelig erfaring i utenrikstjenesten. Bull har vært konsul i Liverpool, og han var formann i den internasjonale kommisjonen som hadde med forvaltningen av de marokkanske gruvene å gjøre. Senere arbeidet han i Paris, var knyttet til Folkeforbundet i

Géneve, var en tid legasjonsråd i Berlin, var også i Haag, hvor han arbeidet med Grønlands-saken. Men fremfor alt var han i lang tid knyttet til Stockholm, og i den saken dreier seg om nu, trenges det en mann med grundig kjennskap til Sverige.

— Nå, hva mener De om dette? spør Koht.

— Hva skal jeg si, — jeg synes det er et visst system i det hele. Det går skritt for skritt...

— ... i retning av krig, supplerte Koht, — jo, De har rett. Denne krigen kommer også til å bli vår krig. Vi kommer til å bli dratt inn i den, det er gått tydelig opp for meg i dag. Det er bare spørsmål om tid. Finland er selvfølgelig bare et påskudd som de allierte bruker.

— Uten svenskene kan vi ikke foreta oss noe.

— Og hva tror De svenskene vil si?....

I dette øyeblikk kimer det i telefonen. Bull reiser seg for å gå, men Koht holder ham tilbake.

Det blir en temmelig utførlig samtale med den svenske utenriksminister. Englands og Frankrikes ministre i Stockholm har også avlagt besøk i utenriksdepartementet i samme anledning. Også i Stockholm ønsket man å diskutere saken med Oslo. — Man blir enige om at Jens Bull skal pakke kofferten sin straks.

Det er forresten unødvendig for Jens Bull å pakke kofferten. En pakket koffert står stadig på kontoret hans. Det er ikke første gangen han blir oppfordret til å ta en eller annen ekspress om en time eller to.

Men før Jens Bull drar avsted, må regjeringsmedlemmene samles. Koht sørger for at det nødvendige blir gjort. Men da det er lørdags ettermiddag vil det vare en stund før regjeringen kan være fulltallig.

Det blir en times ventetid. Koht får bragt inn til seg noe sterk kaffe og begynner så på et utkast til svar til London.

Det som Koht meddeler regjeringens medlemmer vekker ikke synderlig oppmerksomhet, men irritasjonen stiger, fordi man ikke vet om det vil bli helt uten skuffelser for Norge, hvis englenderne kommer. Om de da overhodet kommer?

Om det kan imidlertid Koht gi best opplysninger. Og på dette punkt er svaret hans bestandig det samme. Han regner med at de vil komme, og at man må beskytte seg mot det. Men det synet har han bare utad. I fortrolige kretser sier han atter og atter at man må regne med det, og at man skal treffe de nødvendige forberedelser for å støtte englenderne i deres planer i Nord-Europa.

— Men om nu englenderne allikevel skulle komme, tross dette svaret, hva da? sier statsråd Torp plutselig.

Dyp taushet, — alle tenker anstrengt. Der har denne Torp rørt ved et ømt punkt.

Torp smiler overlegent og ser seg om i kretsen.

— Jeg tror nemlig at de kommer. Og for mitt vedkommende må de gjerne det. Det har jeg ingenting imot. Men jeg mener at vi som regjering må være klar over hva vi vil gjøre i påkommende tilfelle. Vi har jo valget mellom å skyte eller gjøre noe som ikke gjør så vondt, — nedlegge en høyttidelig protest for eksempel.

— Er De virkelig så overbevist om at de kommer? spør Nygaardsvold.

— Selvsagt, sier Torp. Det har jeg endog flere bevis for. På Internasjonals siste kongress uttalte Blum helt åpent at troppene til Finland stod ferdige til avreise. Videre uttalte han at der var blitt oppkjøpt en million norske kroner som skulle anvendes til troppenes forpleining. For det tredje tilføyde Blum uttrykkelig at hans mening var den samme som det franske senats. Jo, mine herrer, det tør jeg trygt si, — de kommer. Og hva skal vi så gjøre? Skal vi skyte eller protestere?

— Jeg er ikke tilhenger av å skyte, sier Koht. — Jeg tror vi må nøye oss med å protestere. Vi må være klar over hva følgene ville bli av vepnet motstand. Jeg kan ikke tenke meg at englenderne vil finne seg i å bli beskutt uten å gi et svar...

— Ganske riktig, er det en som innskyter.

— De kommer sikkert til å besvare beskytningen, og så har vi krigen, eller vi er oppe i en kinkig situasjon. Det ville være vann på tyskernes mølle, og det må selvsagt forhindres. Torp ser mørkt på sakene, men jeg må vedstå at

jeg selv ikke ser saken i et lysere skjær. Krigen vil vi ikke bli spart for, og når det en gang ikke kan forhindres at vi trekkes inn i den, så må vi etter min mening i god tid sørge for at vi i det minste ikke trekkes inn på den gale siden. Derfor sier jeg: Ikke skyte.

Møtet varer en halv times tid. Klokken 19 er regjeringskonferansen slutt.

Regjeringen har besluttet å svare et foreløbig nei på den foreløbige britiske anmodning. Den har herunder gått ut fra at Sverige også vil svare nei. Men skulle motformodning Sverige svare ja, vil Norge også gjøre det samme.

Dagen etter telefonerer statssekretær Jens Bull fra Stockholm:

— Sverige svarte nei i går.

KONTORDAME

i 50-årene søker leilighet på 1—2 værelser m. kj., bad snarest, da nuværende bolig (1 rom) helsefarlig og dårlig.

Bill. mrk. «Samkjensle».

3—4 DAMER

i satt alder, med riktig innstilling, kan bli opptatt i en engere hyggeklubb i Oslo.

Bill. til ekspd. mrk. «Felleskap».

REDAKTØR

Der skal tilsettes ny redaktør i Folk og Land. Nærmere opplysninger kan fåes hos red. Brun Knudsen.

Søknadsfrist 20. februar.

R. Gjessing

Urmaker
Drammen
Tlf. 25 07

Oslo Stigefabrikk

Brand-, maler- og skyvestiger oljet, m/ kadimerte beslag

Inneh. Alf T. Lunde
Mosseveien 3

Tlf. 68 88 17, priv. 67 07 79

Hjelpeorganisasjonen for frontkjempere

Sekretariatet

Boks 1407, Oslo, Postgltro 180 70

Victoria Gjesteheim

Strandgt. 41
Telefon 497 - Egersund

Benytt

HÅNSKOMAKEREN

i Neuberggt. 15 - Oslo
hvis du vil stå på en god fot

General Rendulic — som overtok kommandoen i det høye nord etter Dietl — førte under krigen i tur og orden kommandoen over 2 forskjellige divisjoner, 1 armékorps, 2 arméer og 3 hærgrupper og gjorde aktiv innsats fra den greske grense til Nordkapp. Han lærte krigen å kjenne i alle dens former, kjempet, seiret og tapte, og hans skildring av begivenhetene er lærerik og interessant, ikke minst fordi boken ved siden av å være krigshistorie også gjengir forfatterens inntrykk av de mennesker og de landstrøk hvortil krigens malstrøm førte ham hen.

I begynnelsen av 1941 hadde han kommandoen over 52. divisjon, som da lå i Frankrike som okkupasjionsstropper. Men så begynte det å trekke opp til uvær i øst, hvor der var konstatert tilstedeværelsen av 155 russiske divisjoner eller to tredjedeler av de til da kjente russiske stridskretter. Dette satte divisjonen i bevegelse mot øst. Innlastningen begynte 18. juni, og 26. samme måned gikk divisjonen over grense-elven Bug. Men den kom for sent til å bli med i den tyske offensiv som startet 23. juni med 141 tyske divisjoner, som alle nådde sine første angrepsmål.

Så begynte divisjonens marsjer inn gjennom Russland. Forfatteren fikk oppleve høstens og vårens søle, som slet støvlene av soldatene og skoene av hestenes hofter. Han fikk med sorg se hvorledes avdelingene skrumpet inn under de fryktelige lidelser de gjennomgikk vinteren 1941/42, inntil divisjonen bare talte 1000 mann. Og han fikk lede sin divisjon i heldige angreps- og forsvarskamper sommeren og høsten 1941.

Den 23. oktober 1942 fikk han meddelelse om at han var utnevnt til kommanderende general for 35. armékorps og ledet som sådan korpset i slaget ved Orel i juli 1943. Det gikk bra, tross voldsom russisk overmakt i tropper og materiell, og for denne sin innsats ble Rendulic av Hitler personlig overrakt Ekeløvet til ridderkorset.

Så kom den 5. august 1943.

Denne dag overlevde han kommandoen over korpset til sin etterfølger og fløy så til Førerhovedkvarteret i Øst-Prøyssen, hvor han av gene-

raloberst Jodl fikk vite at han ville bli utnevnt til «øverstkommenderende med særlig vanskelig oppgave». — Han skulle overta kommandoen på Vest-Balkan. Ingen lett oppgave. For bare i Kroatien huserte Titos 150 000 partisaner, og i vest, langs Adriaterkysten, stod minst 15 italienske divisjoner, som når som helst kunne bryte med tyskerne og danne brohode for allierte landgang på Balkan.

I Rendulics kommandoområde stod 7 tyske divisjoner.

Forfatteren forteller at før han forlot Førerhovedkvarteret hadde han en samtale med Hitler.

«På denne 6. august 1943

talte jeg for første gang med Hitler. Der ble i hovedkvarteret daglig holdt 2 møter til gjennomgåelse og drøfting av situasjonen. Møtene varte flere timer, og det ene ble holdt ved middagstider, det andre henimot kl. 10 aften. For det meste var det 15-20 personer til stede. Ved «aftnemøtet» meldte jeg meg for Hitler. Han sa meg noen anerkjennende ord for hva jeg hadde oppnådd ved Orel og gikk så over til å behandle situasjonen på østfronten.

Derpå tok han for seg Balkan og her rettet Hitler sine ord hovedsakelig til meg som den fremtidige øverstkommanderende på Vest-Balkan.

Hitler talte omtrent en halv time om disse spørsmål og trakk frem tallrike enkeltheter for nærmere å forklare sine tanker. Hans synspunkter var klare og bestemte og fremstilt med meget temperament. Man hadde mange ganger inntrykk av at selv hans rappe tunge var for langsom til å kunne holde tritt med hans tanker. Han fremstilte sitt syn på en situasjon som det selvfølgelig resultat av kjensgjerninger, om hvis riktighet han ikke nærret den minste tvil.

Til slutt sammenfattet han min oppgave i disse ord:

«Gjør full nytte av Kroatiens vernekraft! Knus Tito! Skaff i nødsfall italienerne i kystdistriktet av velen og helst ved å fange dem! Besett så Dalmatien, Albania og

Montenegro og forsvar kysten!»

Jeg syntes — skriver Rendulic — at den tidligere omtalte selvfølgelighet i hans tale nå var øket enno noen grader. Og da jeg fikk rede på min oppgave i dens fulle omfang, stillet min forstand mot muligheten av å løse den med 7 divisjoner, som kanskje ville bli forsterket med en eller to til.

Under omtalen av sin virksomhet på Balkan kommer forfatteren med en rekke interessante opplysninger om kroatene, som ifølge kroatisk og italienske historikere skal være etterkommere etter en østgotisk stamme som

transport av 1 bataljon, og da et par av divisjonene var opptatt med partisanene, disponerte Rendulic bare over 5 divisjoner, som altså tilsammen bare kunne sette opp 5 motoriserte bataljoner.

Rendulic besluttet å la hver bataljon støte inn i et nærmere bestemt område og oppfordre italienerne til å overgi seg under henvisning til sterkere tyske styrker som var under fremmarsj.

De 5 divisjoner fikk altså ordre om å holde hver sin motoriserte bataljon alarmberedt.

Den 8. september kl. 5 em. kom gjennom radio melding om at marsjall Badoglio, Ita-

for bataljonen, men visste at reservene trengte 3-6 dager for å nå frem.

Marsjall Badoglios ordre om å gjøre motstand lot befrykte at den italienske øverstkommanderende ville prøve å gå til aksjon mot tyskerne.

Rendulic besluttet derfor å gripe inn personlig. Den 10. fløy han med et kompani fallskjermjegere til Tirana, hvor den italienske øverstkommanderende bodde i et palass som lå i en av byens parker, tok ham og hans generalstabssjef til fange og ekspederte dem i et fly tilbake til Belgrad.

Denne kupp avgjorde saken. De italienske tropper i Dalmatien, Montenegro og Albania — i alt 270 000 mann — overga seg til tyskerne.

Etter dette vellykkede resultat ble Rendulic kalt til Førerhovedkvarteret for å avgi rapport og han opplevde da at det gikk an å få Hitler fra en uheldig beslutning. — Under diskusjonen om kommende operasjoner sa nemlig Hitler at man skulle opptre slik og slik, hvortil Rendulic bemerket: «Jeg holder fast ved den beslutning jeg har fattet.» De tilstedeværende ble bleke av skrekk over en slik tale, men Hitler så bare på meg noen sekunder med store øyne og sa med dempet stemme:

«Hvis De tror det, så vær så god!»

Forfatteren forteller hvorledes han nu rettet sin oppmerksomhet mot Titos partisaner, som det lykkedes ham å tilføye flere nederlag gjennom grundig forberedte innsirklingsmanøvrer. Til slutt ble Titos hovedkvarter stormet og Tito tvunget til å flykte til Italia. Hans organisasjon var knust.

Den 24. juni 1944 møtte Rendulic etter ordre i Førerhovedkvarteret, som nu var på Berghof ved Berchtesgaden. Han fikk her høre at generaloberst Dietl var omkommet dagen før under en flyv-

Rendulic: Gekämpft, Gesiegt, Geschlagen

i det 3. århundre — den gang østgotene begynte sine vandringer — ble tilbake i det nuværende Polen. Da senere polakkene kom til det samme område, ble kroatenes sprog sterkt påvirket av polsk, men kroatene holdt sin rase ren og blandet seg ikke med polakkene. Da kroatene etter et par hundre års forløp ble fordrevet av polakkene, fulgte de den vei massen av østgotene tidligere hadde tatt og kom i det 7. århundre til sitt nuværende oppholdssted.

Av folkene på Balkan har serber, kroater og albaner holdt seg fri for enhver raseblanding, sier Rendulic, mens grekere og makedonere er sterkt blandet.

Så lenge det italienske problem ikke var løst, gikk det ikke an å tenke på større foretagender mot partisanene, skriver Rendulic. Og italienerne kunne ikke settes ut av spillet med makt. Dertil var de tyske styrker for svake. — Det gjaldt derfor om å bløffe. Og dette ble også gjort.

Da de tyske divisjoner lå 100-400 km. fra italienernes område, kunne det ikke bli tale om å sette troppene i marsj til fots. Italienerne ville få greie på det i tide til å kunne treffe sine motforholdsregler. Det måtte derfor brukes motortransport. Imidlertid hadde hver divisjon ikke flere motorkjøretøyer enn at det strakk til for

lias regjeringssjef etter at Mussolini var styrtet, hadde kapitulert, og 9. september kl. 4 kjørte de 5 bataljoner avsted og inn i det uvisse.

I løpet av ettermiddagen den 9. september kom der fra 4 av bataljonene melding om at marsjmålene var nådd og at italienerne var gunstig stemt for det tyske forslag. Bare fra den nordligste bataljon kom der ingen melding, og den generalstabsoffiser som var sendt til øverstkommanderende over den italienske hærgruppe rapporterte at øverstkommanderende ikke kunne gi svar før 14. sept. På samme tid snappet den tyske radiotjeneste opp marsjall Badoglios ordre til de italienske styrker på Balkan, om å gjøre motstand mot tyskerne.

Den 10. sept. var situasjonen så vidt klarnet som at Rendulic hadde fått melding om at den nordligste tyske bataljon var omringet av flere tusen partisaner og at den italienske divisjon i området hadde gjort felles sak med partisanene. Han satte derfor reserver imarsj til hjelp

Rendulic ved løslatelsen fra «krigsforbryterfangenskap» omgitt av slekt og venner.

FOR NASJONAL FRIHET OG SOSIAL RETTFERDICHET

DRESDEN

Forts. fra side 1

luftbølgene, og fra taket drysset det med murpuss. I mørket styrtet alle ned i tilfluktsrommene. Allerede ved det første bombenedslaget var det elektriske lyset gått. Jeg fant frem til min hustrus seng, trev et ullteppe som jeg tullet rundt vår lille gutt, og så sprang jeg nedover trappene. Min kone fulgte etter.

Hvordan vi greide å komme nedover de mørke trappene, vet jeg ikke. Men vi fant da hverandre i den mørke, fuktige kjelleren. Vi skalv over hele kroppen, men jeg vet ikke om det var av kulde eller av skrekk. En eller annen tente et stearinlys, og så tellet vi etter om alle husets beboere var til stede i kjelleren. Heldigvis manglet ingen. Og nå hørte vi hvordan de dødbringende bombenedslagene kom nærmere og nærmere.

Jeg vet ikke hvor lenge vi satt slik i det flakkende skinnnet fra stearinlyset med våre bedrøvede og engstelige tanker. Vi hørte ikke noe «FAREN OVER»-signal, for den elektrisk strømmen var jo borte.

Da alt igjen var blitt stille, gikk vi mannfolk først opp trappen. Da vi kom opp, møttes vi av redselsskrik og rop. Over hauger av knust glass og nedstyrte murstener og betongblokker skynte vi oss ut i frisk luft. Det fantes ikke lenger noen frisk luft, for hele Dresden var blitt et eneste flammende ildhav. Over alt var det bare ruiner, branner og en kvelende hete.

Vår eneste tanke var nå å redde så mange nødstillede som mulig. Men før vi rakk å begynne, hørte vi igjen de forferdelige dødsmaskinene rett over hodet, og det var ikke annet å gjøre enn på ny å komme seg ned i kjelleren.

Min venn doktoren var plutselig forsvunnet; han var gått for å lete etter sin kone og sine barn som bodde i nærheten. Snart hørte vi ikke lenger den hvislende lyden av fallende bomber; isteden kom flyene susende over byen som lystne gribber, og vi hørte maskingeværene knitre. **Var det virkelig mulig at de ville skyte på de stakkars dødsskremte**

menneskene? De fleste var jo vergeløse kvinner og barn. Var det mulig at hele befolkningen skulle utryddes?

Tilfeldigvis sto vi denne gangen på betryggende avstand og var tause vitner til dette myrderiet uten å kunne gripe inn. Hva hadde vi forresten kunnet utrette? Styrte inn i ildmørken for i samme øyeblikk å bli til brennende fakler og så under de forferdeligste lidelser å forvandles til forkullede rester av brent kjøtt? Vi kunne ikke hjelpe noen, men måtte vente til ilden hadde avtatt noe.

Ikke lenge etter fulgte det tredje angrepet. Atter en gang ble vi forskånet. Hele natten igjennom hørte vi hvordan bombene eksploderte, hvordan husene styrtet sammen og hvordan de overlevende klaget og jamret. Det syntes å være en natt uten ende. **Dette var ikke lenger krig, det var utelukkende terror og mord!**

Utpå morgensiden ravet og vaklet stakkars menneskevrak frem fra det ennå brennende helvete. Hår og klær var forbrent eller fillet, nattens gru hadde gravet furer i deres ansikter. De liknet mere mistrosike dyr enn mennesker. **Det står ikke i menneskelig makt å beskrive den gru vi var vitne til.**

I sene nattetimer ser jeg ennå ofte for meg denne forferdelige natten. Og særlig er det en episode jeg ikke glemmer: i en park lå det på en stenbank et forferdelig lemlestet kvinnelegeme, svidd og delvis forkullet, uten hode. Ved siden av henne på benken raste en vanvittig mann. Han dunket hodet mot et nakent, istykkersplintret tre og skrek: «Emma, hvor har du hodet ditt?» Nattens uhyggelige begivenheter hadde berøvet ham forstanden.

Hauger av lik tårnet seg opp; det ble slått bensin over dem og så ble de brent til aske. Ingen forlangte at de skulle identifiseres; det ville forresten vært umulig, for de fleste var lemlestet og forbrent inntil ukjennelighet.

De overlevende var ytterst forbitret. Hvorfor lot Gud noe slikt skje? Hvorfor grep han ikke inn og forhindre en slik illgjerning? Hvorfor lot han de uskyldige lide med de skyldige? **Alle disse kvinner og barn var vel helt uskyldige i krigen?** — Hva kunne man svare disse mennesker når de kom med sine bebreidelser mot Gud?

ning over Alpene, og at det nu var han som skulle overta kommandoen over 20. Gebirgsarmé i Finnland. Hitler sa: «De reiser nu til den mest utsatte post, med en oppgave som krever alt De kan yte av handlekraft og forståelse. Jeg gir Dem 20. Gebirgsarmé, den beste armé jeg kan gi bort. Den består for det meste av gebirgstropper. Alle er hårde og krigtrente. De vil der oppe treffe mange landsmenn.»

Hitler siktet med dette til at Rendulic kom fra den østerriksk-ungarske armé.

Før han gikk, måtte Rendulic gi Hitler hånden på at han bare i nødsfall skulle benytte flyvemaskine.

I Finnland fikk Rendulic nok å gjøre med å lede forsvarskampene mot russerne, og noe som var like viktig: Forberede de tyske troppers tilbaketog ut av Finnland når finnene kapitulerte. Noe som ble mere og mere sannsynlig. I rekognoseringsøyemed var derfor Rendulic også inne i Nord-Norge, hvor han kjørte

riksvei 50 ned til Lyngenfjord, hvorfra han fortsatte inn i Finnland. Hans beskrivelse av den nordfinske og nordnorske natur er meget interessant og viser at disse trakter var de verste han noensinne hadde ført krig i.

Den 2. september 1944 besluttet Finnlands parlament å avbryte samarbeidet med det tyske rike samt oppfordre de tyske tropper til å rømme Finnland innen 14 dager.

Rendulic var nu i en overordentlig vanskelig situasjon. Arméen bestod for størstedelen av tropper som ikke var motoriserte og som lå 100—1500 km. fra grensen mot Norge. De ville trenge et par måneder på å komme ut av landet, selv om de ikke også måtte kjempe. Men dette ville de bli nødt til for å komme løs fra russerne, og sannsynligvis ville finnene gå med på russisk krav om å angripe sine tidligere venner. Og finnene talte 16 divisjoner eller en tredjedel større styrke enn 20. Gebirgsarmé.

Vinteren stod for døren. — Foruten troppene skulle også

verdifullt materiell, proviant og 60 000 hester skaffes ut av Finnland. Det var ikke å undres over at London-radioen kringkastet over hele verden at situasjonen for Rendulic **var umulig.** Han og hans armé var fortapt. Selv Hitler hadde ikke trodd han kunne greid det. Det sa han til Rendulic, da denne senere meldte seg for ham i Førerhovedkvarteret.

Men Rendulic greide det, takket være hans egen dyktighet, hans utmerkede og krigserfarne stab og de glimrende soldater arméen bestod av.

I den første uken ble alt satt inn på å få transportert vekk verdifullt gods. Bare til Tyskland gikk det 240000 tonn. — Dessuten hjalp tyskerne den finske regjering med å evakuere befolkningen ut av Lappland, idet finnene måtte regne med at russerne ville trenge inn der.

Rendulic behandler evakueringen av befolkningen i Nord-Norge og kaller dette en militær nødvendighet, idet

det gjaldt arméens være eller ikke være. Han mener den ble utført med all mulig skånksomhet og assistanse fra tysk side, og sier bittert: «En slik omhu er ikke noensinne blitt utvist overfor en tysker som ble evakuert i inn- eller utland.»

Den 4. oktober 1944 hadde Rendulic fått ordre om å føre Gebirgsarméen tilbake til Norge og holde en stilling ved Lyngenfjord, og kort tid etter fikk han vite at han — når tilbaketrekkningen var avsluttet — skulle overta kommandoen over alle tropper i Norge. Den tidligere armé «Norwegen» skulle da gå inn i 20. Gebirgsarmé.

Interessant er forfatterens omtale av de vanskeligheter som arméen tross all forutsetning ble utsatt for. Således den uventede ting at hestskoene var tynnslitt etter 10 timer, idet riksvei 50 var hård. For å hindre et sammenbrudd måtte massevis av skaffes fra Syd-Norge og i flytransport fra Tyskland, idet hærens tren var hestetrakket.

FOLK OG LAND

Ansv. redaktør og utgiver:
FINN BRUN KNUDSEN
Utkommer i Oslo
Redaksjon:
Telefon 55 76 56
Ekspedisjon og kasse:
Postboks 3214, Oslo
Klershovsgt. 5, Oslo
Telefon 37 76 96
Abonnementspriser:
Kr. 20.00 pr. år, kr. 10.00 pr. halvår. Sverige, Danmark: kr. 24.00 pr. år, kr. 12.00 pr. halvår. Utlandet for øvrig: kr. 28.00 pr. år, kr. 14.00 pr. halvår. I nøytralt omslag kr. 30.00 pr. år, kr. 15.00 pr. halvår.
Løssalgpris: 50 øre
Annonsepris:
32 øre pr. millimeter over en spalte
Bruk postgironr. 16450
Sambandstrykkeriet
Oslo

Tannlege Maamoen

Hansteensgt. 2
Telef. 44 43 33

Tannlæge

MARTIN KJELDAAS
Hansteensgt. 2
Tlf. 44 75 54

Annelise Parow

TANNINNSETNING
Trondheim
Gisle Johnsonsgt. 5 - V. Lademoen kirke - Voldsminde

MJØNVOLD KAFE

Brandbu, Hadeland
anbefales

Forfatteren skildrer vakkert Norges hav og fjell, nordlyset og folket, Ibsen, Bojer, Ham-sun. Norge har helt siden hans ungdom levet i hans fantasi, sier han, og han skriver begeistret: «Jeg kom til den overbevisning at Norge i sin grandiose, ofte vil-le skjønnet ikke blir over-truffet av noe land i Europa.»

Men Rendulic ble ikke lenge i Norge. Allerede 14. januar 1945 fikk han ordre om å melde seg i Førerhovedkvar-teret og beskjed om at han ikke kunne regne med å ven-de tilbake til Norge.

Siste del av boken er viet forfatterens deltagelse i forsvarskampene i øst under det store sammenbrudd i 1945.

«Gekämpf, Gesiegt, Geschla-gen» er en overordentlig in-teressant og leseverdige bok, skrevet av en høyt intelligent mann, der ikke bare er en be-gavet offiser, men en mann med stor interesse også på andre av livets felter.

* * *